דעיקר לאו לכפרה אתי משהי לה א]או דלמא כיון דעולה נמי מכפרא אעשה לא משהי לה ת"ש התולש צמר מבכור תם אע"פ שנולד בו מום שחטו אסור טעמא דתולש הא נתלש שרי וכל שכן עולה דלא משהי לה הוא הדין אפילו נתלש נמי אסור והאי דקתני תולש להודיעך כחו דעקביא דבבעל מום אפילו בתולש נמי שרי והאנן נשר תנן תנא נשר להודיעך כחן דרבנן תנא תולש להודיעך כחו דעקביא: צמר המדולדל כו': היכי דמי אינו נראה עם הגיזה אמר רבי אלעזר אמר ריש לקיש ב]כל שעיקרו הפוך כלפי ראשו רב נתן בר אושעיא אמר כל שאינו מתמעט עם הגיזה א] וריש לקיש מאי טעמא לא אמר כרב נתן בר אושעיא אמר רבי אילעא קסבר ריש לקיש לפי שאי אפשר לגיזה בלא נימין המדולדלות:

הדרן עלך הלוקח בהמה

עד א] ג]כמה ישראל חייבין ליטפל בבכור ב] בדקה (א) שלשים יום ובגסה חמשים יום ר' יוסי אומר בדקה שלשה חדשים אמר לו הכהן בתוך (ב) הזמן תנהו לי הרי זה לא יתננו לו ואם ג] בעל מום הוא ואמר לו תנהו לי שאוכלנו מותר ובשעת המקדש אם היה תמים ד] אמר לו תן ואקריבנו מותר ד]הבכור נאכל שנה בשנה בין תם בין בעל מום שנאמר 1 לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה ה]נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש (ג) ה] (לאחר י"ב חדש) אינו רשאי לקיימו אלא (ד) ל' יום: **גמ'** מנה"מ אמר רב כהנא דאמר קרא 2 בכור בניך תתן לי כן תעשה לצאנך מלאתך ודמעך לא תאחר כן תעשה לשורך איפוך אנא מסתברא ו] דמקדם למקדם דמאחר לדמאחר אדרבה דסמיך ליה לדסמיך אלא אמר רבא אמר קרא ז] תעשה הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך ואימא שיתין ח] ז]לא מסרך הכתוב אלא לחכמים: תניא ט] נמי הכי בכור בניך תתן לי כן תעשה לצאנך יכול אף לשורך תלמוד לומר תעשה הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך י] לא מסרך הכתוב אלא לחכמים מכאן אמרו עד כמה ישראל חייבין להטפל בבכור בבהמה דקה שלשים יום בגסה חמשים יום רבי יוסי אומר בדקה שלשה חדשים מפני ח]שטפולה מרובה יא] תנא מפני ששיניה דקות יב]: אם אמר לו הכהן בתוך הזמן תנהו לי הרי זה לא יתן לו: מאי טעמא אמר רב ששת ט]מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות תנו רבנן י]הכהנים והלוים והעניים המסייעים בבית הרועים ובבית הגרנות ובבית המטבחים כ]אין נותנין להם ל]תרומה ומעשר בשכרן ואם עושין כן חיללו ועליהן הכתוב אומר 3 שחתם ברית הלוי ואומר 4 ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו מאי ואומר וכי תימא מיתה לא ת"ש ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו ובקשו חכמים לקונסן ולהיות מפרישין עליהן תרומה יג] מ]משלם ומפני מה לא קנסום דלמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב ובכולן יש בהן טובת

בדקה שלשים יום. כי הך פלוגתא איכא לענין טיפול אבדה (ב"מ דף כח ז): **מלאתך** ודמעך לא תאחר כן תעשה לשורך. דהיינו נ' ימים מיום הבאת העומר בפסח כח] שגמר זמן בישול התבואה עד העצרת שמביאין שתי הלחם להתיר חדש במקדש וא"ת האי ביום חמשים הוא ולא הוי כעין בכור בניך ואנך תתן לי דלאחר שלשים ח) כט]: **וכי** תימא מיתה לא תלמוד לומר וכו'. לאו דוקא ל] דלא חשיב לה בפרק אלו הן הנשרפין (סנהדרין פג.) בהדי אלו שבמיתה אלא קרוב הוא לא] [לעון] מיתה: **דלמא** אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב כו'. בכמה מקומות אמרינן תרומה ויחזור ויתרום ולא גזרינן לב] התם כיון שהתרומה ראשונה לכהן מידע ידע דשניה דרבנן ואפילו נתן הראשונה כבר לכהן קודם שיאמר לו חכם לחזור ולתרום מ"מ מדאין הכהן מחזיר לו את הראשונה מידע ידע דשניה דרבנן היא אבל כאן סבור הוא לג] שנתן לכהן בתורת שכר סיועו לד] ומעכבה כהן ובכמה מקומות

דעיקר לאו לכפרה הוא דאתי. דאינו מביאה על חטא: **כיון דמכפרא אעשה.** דעולה מכפרת על עשה כדאמרינן במס' יומא (דף לו.) על עולה מתוודה עון שכחה ופאה: **והאנן נשר תנן.** אלמא בנשר שרי עקביא ולא יד] בתלושין: **עיקרו הפוך כלפי ראשו.** שכפול באמצעיתו ושני ראשין נראין בחוץ: **שאינו מתמעט.** שאינו שוה עם הגיזה אלא נראה עולה למעלה: **מאי טעמא לא אמר כרב נתן.** הא ודאי כיון דאינו מתמעט אינו נראה עם הגיזה קרינא ביה: **לפי שאי אפשר לגוז גיזה בלא נימין המדולדלות.** שעולות למעלה ואי כי האי גוונא מיתסר אין לך גיזה מותרת. ורבי נתן טפי מחמיר להכי לא בעי מאי טעמא לא אמר כריש לקיש:

הדרן עלך הלוקח בהמה

עד כמה. **ליטפל בבכור.** בזמן הזה קודם שיתננו לכהן שמוזהר לעבדו אלא בעל כרחו ולפרנסו: **לא יתן לו.** בגמ' מפרש: **אם היה בעל מום ואומר לו.** הכהן בתוך הזמן תנהו לי שאוכלנו מותר: **בין תם.** בזמן שבית המקדש קיים: **בין בעל מום.** בזמן הזה: **גמ' מלאתך ודמעך וגו'.** וסמיך ליה טו] וכן תעשה לשורך לצאנך וגו' ודרשינן הכי בכור בניך תתן לי טז] וכן לצאנך דכי היכי דבכור בניך מצותו יז] לאחר שלשים כדכתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה אף בכור צאן לאחר שלשים. מלאתך ודמעך דהיינו בכורים כן לשורך דכי היכי דבכורים לאחר חמשים יח] שהרי בפסח התבואה מתבשלת ואין מביאין בכורים עד שיביאו שתי הלחם בעצרת כדאמרינן יט] בפרק רבי ישמעאל (מנחות סח:): כ] **דמקדם לדמקדם.** מלאתך ודמעך קודמין בפסוק ראשון הלכך דרשינן להו אשורך הקודם בפסוק שני: כא] **ודמאחר.** בכור בניך דמאחר בפסוק ראשון דרשינן ליה אצאנך המאוחר בפסוק שני: **דסמיך ליה לדסמיך.** ובכור בניך סמיך אל שורך: **ואימא שיתין.** כב] דעשייה אחרת דומיא דהך כג] בכור בניך בעינן: **לא מסרך הכתוב אלא לחכמים.** הואיל ולא גילה לך שיעור עשייה שתוסיף ודאי לחכמים מסרך שיפרשו לך הטעם ואחריהם תלך: **טיפולה.** טרחתה: **ששיניה דקות.** ואינה יכולה לאכול עשב ואם לא תהא עם האם תמות: **שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות.** לפי שבזמן הזה אין בכור ראוי לכלום עד שיפול בו מום וכיון דעל ישראל רמיא ליטפל בו חמשים יום ואמר ליה הכהן בתוך הזמן תנהו לי ואזוננו ואף על פי שלא אהנה דומה כמי ששוכרו כד] ומצילו מן הטורח ובלבד שיתננו לו ולא לכהן אחר ודומה לכהן שמסייע בבית הגרנות לדוש ולזרות כדי שיתנו לו התרומות. אבל אם היה בעל מום ואמר תן לי שאוכלנו הואיל וחזי ליה לא הוי ככהן המסייע: **בבית הרועים.** אכהנים קאי כדי ליתן להם הבכורות: **בבית הגרנות.** אכולהו קאי כהנים מפני תרומות ולוים משום מעשר ראשון ועניים משום מעשר עני: **בבית המטבחים.** אכהנים קאי משום זרוע לחיים וקיבה: **לקונסן.** את הבעלי בתים: **מן הפטור על החיוב.** דשמא יהו להם שני סאין אחד של טבל גמור ואחד כה] הופרש ממנה לכהן המסייע ואי אמרת ליה דהדרא ולפרוש מינה משום קנסא סבר בעל הבית כו] טבל גמור הוא ומפריש ממנה עלה דאידך ואיהי פטורה מדאורייתא אלא כז] קנסא הוא: טובת

מלאתך אלו הבכורים שנוטלין מן המלא. ודמעך זו תרומה לה] ומטמא גדוליה. למ"ה. והבכורים ואנן דמביא וקורא היינו מפסח ועד עצרת דאיכא נ' יום וכן תעשה לשורך היטפל בו נ' יום: איפוך אנא. דאימא בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך: מסתברא דמקדים למקדים. מלאתך דמוקדם לפסוק הקיש לשורך שמוקדם לצאנך. ובכור בניך דמאוחר אחר מלאתך תן לצאנך דמאוחר (אחר) לשורך: דסמיך לדסמיך. בכור בניך סמיך לשורך. אמר קרא תעשה לשורך. דהדהא תעשה לא צריך כלל אלא להוסיף עשייה בשורך יותר מצאנך: ואימא שיתין. הואיל דהוסיף ליפא פי שנים מצאנך דהיינו שיתין: לא מסרך הכתוב אלא לחכמים. [illegible] ולא יכולה (ליכל) [למיכל] יפה עד ג' חדשים: הכהנים המסייעים בבית המטבחים [illegible] והלוים והעניים (המסייעים) בבית הגרנות מפני מעשר ראשון ומעשר עני והכהנים המסייעים בבית הגרנות בשביל המתנות.

למוקדם: כא] מה"ד ודמאוחר בכור בניך דמאוחר בפסוק: כב] שהין יומין דעשיה: כג] דהך דבכור: כד] ששוכרו שהוא מציל מן: כה] ואחר שהופרש ממנה: כו] הבית דטבל גמור: כז] אלא דקנסא הוא: כח] בפסח שאז זמן בישול: כט] שלשים ור"ל דבכורי יחיד לא מייתי עד לאחר עצרת: ל] דוקא מיתה דלא: לא] הוא לענין מיתה: לב] גזרינן. [illegible] לג] הוא דתרומה שנתן: לד] סיועו מעכבה הכהן:

ואם עשו כן. שנתנו להן בשכרן: חיללו. הוציאו התרומה והמעשר לחולין שאין בהן דין קדושה ולא יפה עשו ולא יצאו חובתן ויש בדבר עון קדושה: תרומה ומעשרות פעם שניה משלם: אלא משום דדלמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב דאי מחייבינן ליה לאפרושי תרומה אחריתי סבר הך גברא כולי הך תבואה טבל ודאי כאילו לא נתרמה כלל ואי אית ליה טבל אחר אחריתי דודאי טבל אתי להפרישה מהך תבואה שכבר נטשרה (דסבר דלאו משום קנסא הוא דקנסינן ליה לאפרושי תרומה אחריתי אלא משום חיוב גמור) ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב ולהכי לא קנסינן ליה:

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פ"א מהל' מעילה הל' י והדבר ספק:

נו ב מיי' פי"ב מהלכות בכורות הל' יב סמג עשין קמב טוש"ע יו"ד סימן שח סעיף ב:

א ג מיי' פ"א מהלכות בכורות הלכה יד סמג עשין קמה טוש"ע יו"ד סימן שו סעיף ב:

ב ד מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:

ג ה מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ח:

ד ו מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעי' ג:

ה ז מיי' שם הל' יד ופי"ב מהל' תרומות הלכה יח [טור יו"ד סי' שלא]:

תורה אור השלם

1. לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְשָׁנָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אַתָּה וּבֵיתֶךָ: דברים טו כ
2. מְלֵאָתְךָ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן לִי: שמות כב כח
3. וְאַתֶּם סַרְתֶּם מִן הַדֶּרֶךְ הִכְשַׁלְתֶּם רַבִּים בַּתּוֹרָה שִׁחַתֶּם בְּרִית הַלֵּוִי אָמַר יְיָ צְבָאוֹת: מלאכי ב ח
4. וְלֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא בַּהֲרִימְכֶם אֶת חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ: במדבר יח לב

מוסף רש"י

ליטפל בבכור. לגדלו קודם שיתנו לכהן (תמורה ח.).

שיטה מקובצת

א] הגיזה. ס"א בשלמא רב נתן בר אושעיא לא אמר כרשב"ל אמר לך האי נמי נראה עם הגיזה הוא אלא ר"ל מאי טעמא כו'. ורש"י לא גריס כן: ב] בבכור בהמה דקה שלשים: ג] ואם היה בעל מום ואמר: ד] תמים ואמר לו: ה] לאחר שנתו אינו רשאי לקיימו אלא עד שלשים: ו] מסתברא דמוקדם למוקדם מאוחר לדמאוחר אדרבה כו'. על תיבת אלא נרשם קו למעלה להורות כי ראוי לפ"ד למחקו: ז] קרא. עיין תוס' לקמן (דף נו ע"ב): ח] שיתין יומין לא כו' לחכמים ובתר חמשין יומין תו לא צריך לאיטיה אימא וכן תעשה הוסיף לך הכתוב לתרוייהו א"כ לכתוב ותמנא וכן תעשה להמתין: ט] תניא כוותיה דרבא בכור ותיבות נמי הכי נמחק: י] בשורך ולא מסרך: יא] מרובה מאי מפני שטיפולו מרובה תנא: יב] דקות מאי טעמא דר' יוסי אמר לך וכן תעשה אתרוייהו כתיב ולא מסרך הכתוב אלא לחכמים בהמה גסה בחמשין תו לא צריך לאימיה בהמה דקה עד תלתא ירחי צריך לאימיה: יג] משלהם נ"ל: יד] ולא בתולש הסיד: טו] ליה כן תעשה לצאנך: טז] לכן לצאנך: יז] מצוותו ליתן לאחר: יח] חמשים יום שהרי: יט] כדאמרינן במנחות פרק ר"י: כ] מה"ד למוקדם:

מסורת הש"ס

א) תמורה ח., ב) [חגיגה יח.], ג) [ב"מ סט.], ד) תוספתא דדמאי פ"ה הכ"ב ע"ש, ה) נ"ל מתנות, ו) [מסלקן כ"מ בתוספתא ע"ש], ז) [שם ליכא פלוגתא ולפסר פסיטו תוס' להך פלוגתא לענין טיפול דאיתא בב"מ סט. וע"ש פי' רש"י ד"ה בדקה שלשים יום כי דיליף לה בבכורות מקרא עכ"ל], ח) [עי' תוספות ב"מ סח. סד"ה אלא כו' ומ"ש שם על לדון],

הגהות הב"ח

(א) במשנה בדקה עד שלשים: (ב) שם בתוך זמן זה תנהו לי וכו' ואם היה בעל מום ואמר: (ג) שם (לאחר י"ב חדש) תא"מ וני"ב פ"א לאחר שנתו: (ד) שם אלא עד שלשים:

רבינו גרשום

דעולה. כיון דלאו לכפרה אתיא דדורון בעלמא היא משהי לה: או דלמא. כיון דמכפרא אעשה דאמרינן דבאה על עשה ועל לא תעשה שניתק (על) לעשה: דבבעל מום אפילו תולש שרי. ולא בתם: והאנן נשר תנן. בבעל מום ולא תולש: תנא נשר להודיעך כחן דרבנן. דאפילו נשר דממילא אסרי אבל לעולם ה"ה לעקביא דתולש נמי מתיר: תנא תולש להודיעך כחן דעקביא. דמתיר בשחיטה: כל שעיקרו של שער. תולש והפוך העיקר כלפי ראשו וראשו אצל העור נראה שמחיים נתלש: שאינו מתמעט עם הגיזה כלומר שאינו מחובר שוכב בשוה עם שאר הגיזה אלא נתלש ויוצא במעט חוץ משאר הגיזה: קסבר. האי נמי שעיקרו הפוך כלפי ראשו ואינו יוצא חוץ משאר הגיזה היינו נראה עם הגיזה. קסבר ריש לקיש שעיקרו הפוך הוי ודאי אינו נראה עם הגיזה יותר מדי מה שאינו מתמעט דהכי אורחא דגיזה לפי שאי אפשר לגיזה בלא נימין המדולדלות: הדרן עלך הלוקח

ישראל חייבין ליטפל בבכור. כלומר עד כמה ישראל חייב לגדל את הבכור קודם שיתנהו לכהן: בדקה: ל' יום ובגסה נ' יום. כדמפרש בגמ' אמר לו הכהן בתוך הזמן תנהו לי הרי זה לא יתן. דנראה ככהן המסייע בבית הגרנות דאין נותנין לו תרומה דנראה כאלו נותנו לו בשכירותו אף כאן נמי נראה כאילו נותנו לו בשביל אותה הנאה שנכנס במקומו בטיפולו: ואם אמר לו בתוך הזמן כשנפל בו מום תן לי שאוכלנו מיד מותר הואיל ואין (רועה) [צריך] הכהן לקיימו לא נראה כמסייע אבל בשעת [illegible] הוא לא יתנו לו שאינו יכול לאוכלו מיד עד שיפול בו מום שלא בזמן בהמ"ק: מנא הני מילי. דל' יום חייב ליטפל בו: דאמר קרא בכור בניך תתן לי וכתיב בבכור מבן חדש תפדה וכן תעשה לצאנך נמי. מלאתך ודמעך לא תאחר [illegible]

א) נראה דצ"ל זו תרומה שמדמעת התבואה. לשון מורי הגאון. והבכורים קרי"ל דמביא וקורא וכו'.